

„V bytí jsme odkázáni na druhé, s nimiž činíme ve vzájemné pomoci svůj život teprve možný. Proto jsme nezávislí, jen když jsme zároveň vpleteni do světa.“ (K. Jaspers)

Svoboda a nezávislost

V současné lidské společnosti je kladen velký důraz na nezávislost, na vlastní úsudek a na svobodné rozhodování. Tyto hodnoty byly v minulosti často potlačovány, a dokonce i lidem upírány. Možná, že právě proto je na ně dnes kladen takový důraz.

Vezměme v úvahu nejdřív pojem „svoboda“. „Svoboda je možnost, případně také schopnost volit, rozhodovat a jednat „podle své vůle,“ ať je jakákoli a nést za to přiměřenu odpovědnost.“ Tak definoval svobodu německý filozof W. Weischedel. A jak svobodu vnímá široká veřejnost? Z výzkumu veřejného mínění Hodnotové orientace v naší společnosti (Červenka 2004, CVVM) vyplývá, že svoboda jednotlivce je pro zhruba čtvrtinu respondentů velmi důležitou hodnotou, ovšem zároveň v součtu rovněž čtvrtina respondentů svobodu řadila mezi nedůležité hodnoty. Z definice jasně vyplývá, že svoboda s sebou nese odpovědnost, která, jak podle mě ukazuje průzkum, není mezi mnoha lidmi populární. Mnoho lidí se bojí, že pokud by se rozhodli špatně, tak si ponесou následky. V tomto ohledu je nesvoboda jednodušší. Například otrok, o jehož osudu rozhoduje jeho majitel, se nemusí například bát, že spadne do dluhové pasti, protože si půjčil z banky peníze a není schopný je splácet.

Důležitým bodem ve Weischedelově definici svobody je také to, že svoboda je schopnost. Svoboda totiž vyžaduje rozvahu, kritické myšlení, a hlavně aktivní přístup. Pokud člověk volí zbrkle, bez rozvahy a bez uvážení dalších možností, lehko se stane, že si vybere špatně. Svobodné rozhodování kombinované s leností, případně hloupostí, často končí špatně. To je podle mě důvod, proč mnoho lidí, kteří většinou touto schopností nedisponují, přichází ke svobodě skepticky.

Když se mluví o svobodě rozhodování a jednání, je často zmiňována i jeho nezávislost. Absolutní nezávislost však v rozhodování ani v jednání není možná. Člověk se velmi často rozhoduje emočně, na základě svých vlastních zkušeností nebo na základě zkušeností, které mu někdo předal. Ukažme si to na příkladu. Dejme tomu, že si chci koupit nový mobil a rozhoduji se mezi dvěma. Jeden od značky, se kterou jsem neměl v minulosti moc dobré zkušenosti, a druhý od značky, kterou mi doporučil kamarád. V takovéto situaci už se nemohu rozhodnout nezávisle, protože už jsem zaujal nějaký emoční postoj k oběma variantám. U rozhodování podle mě není nejdůležitější nezávislost, ale spíš kritické myšlení. Je totiž možné, a v dnešní době se to děje čím dál tím více, že informace, podle kterých se rozhoduji, nemusí být z důvěryhodného zdroje. Třeba můj kamarád mobilům vůbec nerozumí a doporučil mi tuto značku jenom proto, že je z Ameriky, kterou má můj kamarád rád. Paradoxně nejvyšší míru nezávislosti ve svém rozhodování člověk dosáhne tím, že bude kriticky přistupovat ke všem informacím, které se k němu dostanou.

Nezávislost je velmi důležitá v některých profesích, hlavně v profesích, které pracují s lidmi. Lékař, policista ani soudce ve své profesi nesmí k případům, v případě lékaře pacientům, přistupovat předpojatě. Lékař musí stejně přistupovat k léčbě známého člověka,

například z rodiny, i k léčbě člověka, kterého v životě neviděl. Avšak ani tady se nedá mluvit o absolutní nezávislosti. Ať člověk chce nebo nechce, stejně se podvědomě řídí emocemi více.

K. Jaspers píše, že „V bytí jsme odkázáni na druhé“. Myslím, že za slovem „druhé“ se dá hledat jak lidská společnost, tak prostředí, ve kterém žijeme. Fyzikální zákony, na kterých nelze být nezávislý, jsou příkladem jakýchsi přirozených limit. Mezi přirozené limity se dá zařadit i prostředí, kde se člověk narodí, kde vyrůstá a žije, a to ať už životní nebo rodinné. Lidská společnost si ale také vytváří vlastní limity v podobě právního zřízení, morálních zvyklostí a pravidel etického chování. Zavádění nových zákonů, pravidel a norem je zároveň další omezení lidské svobody, a proto vždy stojí za velkou debatu, zda je opravdu toto opatření potřeba. Jedním příkladem za všechny je kouření v restauračních zařízeních. To je bez pochyby omezení svobody restaurátérů, kteří si do té doby mohou sami rozhodnout, jestli se u nich v hospodě bude kouřit nebo ne, a zároveň omezení svobody kuřáků, kteří ztratili možnost si v restauracích zapálit cigaretu. Bohužel podle mě poslední dobou takovýchto omezení, které nejsou nezbytně nutné, přibývá a nepřispívá to náladě ve společnosti.

Jak svoboda, tak i nezávislost jsou limitované hodnoty. Společností sice občas nejsou vnímány úplně pozitivně, ale jsou to jedny ze základních hodnot moderní lidské společnosti.

Znaky včetně mezer: 4671

Literatura:

ČERVENKA, Jan. Hodnotová orientace v naší společnosti. 2004.

http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a3942/f11/100044s_cervenka-hodnoty.pdf

W. Weischedel, Skeptická etika. Praha 1999, str. 102